

נקראים אל הדגל

המשבר הפיננסי מוכיח בצורה חד-משמעית את ההכרח לחולל מהפכה אתית בהתנהלותן של חברות, תוך כיבוד האינטרסים של כל מחזיקי העניין והציבור. רק רואי החשבון יכולים לשאת את דגל המהפכה הזו > יעקב קורי

המתבקשות ממנו. < העובדים שתמיד משלמים את המחיר, אך אם יתעקשו על קיום האתיקה – יוכלו למנוע מהמנהלים ובעלי השליטה לפעול שלא כהלכה. < המדינה והציבור הרחב שנאלצים לכסות נזקים בטריילוני דולרים. < הקהילות הסובלות מהפגיעה באיכות הסביבה.

ההבדל הוא, שלרואי החשבון יש מעמד סטטוטורי, ואם הם יתעקשו שלא לשתף פעולה עם האנרונים למיניהן – לא יוכלו החברות הלא-אתיות לעקוף את החוקים ולהרעיל את הכלכלה העולמית. על רואי החשבון להכתיב התנהגות אתית חסרת פניות, בדיוק כפי שמצופה משופטים. הם אינם שכירים, המקבלים את משכורתם מההנהלה ועלול להידרש לוותר על עקרונותיהם האתיים; והרי עקרון האי-תלות הוא עקרון יסודי במקצועם.

רוב הדוחות הכספיים בחברות הגדולות במערב מבוקרים על ידי ארבע רשתות ראיות החשבון הגדולות. אם הללו יחליטו לפעול אך ורק בצורה אתית, לא תהיה לחברות ברירה אלא להסכים. אל להן לטהר את השרץ כפי שנדרשים לעשות עורכי הדין, שמגינים על הפושעים הגדולים ביותר משום שזהו תפקידם. מרואי החשבון מצפים להתנהגות אחרת, התנהגות אתית חסרת פשרות.

הראייה האתית צריכה להתחיל באוניברסיטאות ובמשרדי רואי החשבון. יש מעט מאוד מוסדות אקדמיים בהם רואי החשבון נדרשים לעבור קורסים באתיקה עסקית. הניסיון מוכיח שקורסים כאלו – המלווים בדוגמאות מעשיות, בסרטים וספריים דוקומנטריים ועלילתיים – מלמדים היטב מהי דילמה אתית וכיצד מתמודדים איתה. הרגולציה החוקים לא עוזרים וגם המש-

עם חקיקת חוק סרבנס-אוקסלי בשנת 2002, הוטלה עיקר האחריות לממשל התאגדי התקין על הנהלת החברות ועל רואי החשבון. אלא שהמשבר הנוכחי מעיד, שלפחות הנהלות העדיפו להשקיע את הכסף לא בטיפול האתיקה, אלא בדרכים מתוחכמות לעקיפת החוקים, בפיתוח מכשירים פיננסיים רעילים ובמסירת דיווחים לרשויות שהיו על גבול האי-חוקיות.

מי שגרף את המיליארדים היו בעלי השליטה, המנכ"לים גרפו מאות מיליונים, ורואי החשבון נשארו מאחור בשביל לנקות את השברים תמורת מיליונים בודדים. המשבר הפיננסי רק החרף את המצב. רוב הסיכון נופל על רואי החשבון, בעלי מניות המיעוט, קרנות הפנסיה והעובדים המאבדים את מקור פרנסתם. עורכי הדין לא נותנים את הדין כי הם רק יועצים, ואילו המנכ"לים ובעלי השליטה – אלו כאמור ממילא גורפים רווחי עתק.

רואי החשבון ניצבים אם כן על פרשת דרכים, בה ביכולתם לעמוד בתוקף על קיום העקרונות האתיים, הקודים האתיים, רוח החוק, שקיפות, יושרה וממשל תאגידי נאות. בל נשכח, שזאת תמיד היתה המטרה המוצהרת של מקצוע ראיית החשבון, ולכן ההצעה שרואי החשבון הם שישאו את דגל המהפכה האתית, היא החזרת העטרה ליושנה, הפחתת הסיכונים והפגיעה במוניטין, ללא פגיעה כלשהי בהכנסות.

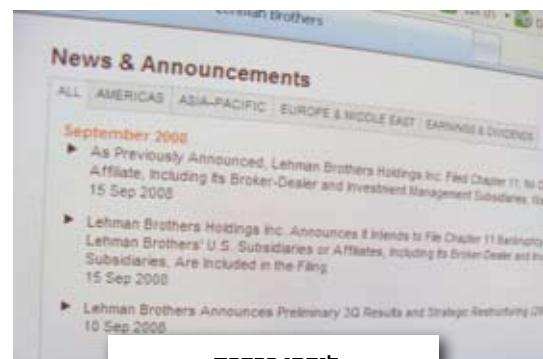
מובן מאליו שרואי החשבון לא יכריזו ליהיות היחידים שיבצעו את המהפכה האתית. זאת צריכה להיות פעולה משולבת של כל מחזיקי העניין, ובהם:

< בעלי מניות המיעוט, המגלים פעילות גוברת והולכת באסיפות במדיניות המערב. < הבנקים שספגו מכה אנושה במשבר האחרון ונקווה שיגיעו למסקנות האתיות

המשבר הפיננסי הוא שיאה של מערבולת משברים שהיקפם הולך ועולה. בסוף שנות ה-80 היו אלו פרשיות אג"ח הזבל והמשבר הבורסאי, המשברים באסיה וברוסיה; בשנות ה-90 – בנק ברינגס ו-LTCM; בשנים 2000-2001 – התפקעות בועת הדוט.קום ושערוריות אנרון, וורלדקום, טייקון, ויונדי ועוד.

אנרון | צילום: רויטרס

ליהמן ברדרס

ד"ר יעקב קורי, אוניברסיטת חיפה

עלינו לחזור למקורות האתיים, כך שלא נעשה לאחר מה שלא היינו רוצים שיעשו לנו; שנפעל באיזון, במתינות ולא בקיצוניות; שעקרון האוניברסליות יפעל על כולנו ויהיו אותו דין ואותה התייחסות לכל אחד מאזרחי במדינה.

הישועה לא תבוא מפוליטיקאים המקבלים תרומות נדיבות, מפקידי ממשל העוברים לעבוד אצל מי שעליהם פיקחו; מעורכי דין המגינים על הפושעים האתיים. היא תבוא מרואי החשבון, שירימו את נס האתיקה ויובילו את החברה לדרך הישר. ●

ברנרד מייזור | צילום: רויטרס

ז'רום קרביאל | צילום: רויטרס

עולמן. עליהן לראות ברווחיות תנאי הכרחי לקיומן, אך לא את תכלית קיומן, שכן חברות קשורות גם למחזיקי העניין הזכאים לקבל נתח מהעוגה. על החברות לזנוח את עקרון מקסום הרווח, הגורם בהכרח למקסום הסיכון ומקסום עושק מחזיקי העניין.

על החברות להקפיד – בעזרת רואי החשבון – על איתנות פיננסית ומינוף סביר, ולא מינוף של פי 10 מההון כמו כמה מהטייקונים שלנו ואף פי 30 בליהמן ברדרס ובקרנות גידור. יש לשים לב גם לתזרים מזומנים חיובי ומעל לכל – ליושרה של מנהלי הכספים, רואי החשבון והמנהלים. יש לפרסם דיווחים פיננסיים אמיתיים ושקופים, עם אחריות אישית של המנהלים, כשכולם מקיימים את החוק ולא מנסים לעקוף אותו.

את הדברים האלה אמרו בעשור האחרון אנשי עסקים, עיתונאים ואקדמאים אמיצים, אך בודדים העזו לשחות נגד הזרם הניאורליברלי ששלט בכיפה. אבל כיום צמרת עולם העסקים, המנהיגות הכלכלית, הפוליטיקאים והתקשורת מגיעים למסקנה, שהאתיקה היא תנאי חיוני לקיום כלכלה רווחית ובתקיימא.

גם החברה הישראלית צריכה לתת יד למהפכה האתית, שהיא אך ורק לטובתה. עליה לא להעריץ פושטי רגל שהערימו על נושיהם, עברייני מס שהונו את השלטונות ובעלי שליטה שעשקו את בעלי מניות המיינוט, אלא לכבד את האזרחים המרובעים המשלמים מס ופורעים את חובותיהם. על עברייני הצווארון הלבן לשבת בבית הסוהר שנים רבות, ללא עסקאות טיעון וללא רחמים מצד השופטים כלפי שועי הארץ.

החברה הישראלית חייבת לתגמל מתריעים כנגד שחיתות, עושק מחזיקי העניין ופושעים אתיים. על הציבור הרחב ליטול לידי את המושכות: להשקיע רק בחברות אתיות, לרכוש רק בחברות אתיות, ולעבוד רק בחברות אתיות. כך נקבל רק חברות אתיות תרומות לקהילה.

במצב כזה, תקני האתיקה, הקודים האתיים והדיבורים על אתיקה לא יהיו עלי תאנה, כי אם תנאי הכרחי לקיום החברה.

מעט העצמית לא עוזרת, כפי שראינו בצורה מובהקת במשברים בשני העשורים האחרונים. רק חינוך לערכים אתיים ללא פשרות באוניברסיטאות ובמשרדי רואי החשבון, ייצור תשתית ליושרה של רואי החשבון. העלות זניחה בהשוואה לתועלת שתצמח מחינוך זה.

עלויות חוסר האמון הסתכמו, עוד לפני המשבר הנוכחי, בעשרות מיליארדי דולרים לשנה. במקרים כאלו עורכי הדין חוגגים, משום שהם מכינים הסכמים שאורכם כאורך הגלות, בעוד רואי החשבון ניזוקים.

המשבר הנוכחי הגדיל את נזקי חוסר האמון, הנכסים הרעילים וקשיי הבנקים וחברות הביטוח להיקף של טריליונים. אם נזכור שכל הכלכלה העולמית היא בהיקף של עשרות טריליוני דולרים, הרי שמשבר גדול עוד יותר עלול למוטט את הכלכלה העולמית. ואין ספק שהוא יתרחש, אם לא יחול שינוי יסודי בתשתית האתית של הכלכלה העולמית.

לנוכח קריסת האמון בחברות הדירוג יש להקים מכון לאתיקה, בשיתוף רואי החשבון, שיתן דירוג אתי לכל החברות, בעלי השליטה והמנהלים הבכירים, תוך גיוס עובדים שיהיו בעלי רקורד אתי ללא רבב. כך ניתן יהיה למנוע מצב בו חברות שקיבלו דירוג של AAA יקרוסו בגלל עושק אתי.

קיימים ניצנים ראשוניים של פעילות בתחומים אלה בישראל. סקר לשכת רואי החשבון מצא, כי 80% מרואי החשבון מאמינים שיש להקים בתי משפט המתמחים בכלכלה ובמיסים.

ואכן, אחד התנאים הכרחיים לאכיפה אתית הוא קיום מערכת משפט המתמחה בכלכלה ובמיסים. התחכום של ליהמן ברדרס, אנרון, ז'רום קרביאל, ברנרד מייזור ודומיהם הוא כה רב, עד שרק שופטים בעלי השכלה וניסיון מעולים בעסקים יכולים לרדת לעומקן של פעולותיהם. מערכת המשפט בישראל אינה מסוגלת להתמודד עם העומס והתחכום של הגורמים הלא-אתיים, ולכן שופטים מומחים בעסקים, שייעזרו ברואי החשבון, הם תנאי הכרחי לביצוע המהפכה האתית.

גם החברות חייבות לשנות את תפישת